

Z4011 KVALITATIVNÍ METODY SOCIÁLNĚ GEOGRAFICKÉHO VÝZKUMU

Geografický ústav
Přírodovědecká fakulta MU
jaro 2017

Aktualizováno: 22. 2. 2017

Základní informace:

Rozsah:

1 hodina přednáška / 2 hodiny semináře; 4 kredity dle standardu ETCS

Ukončení:

Kolokvium

Prerekvizity:

Z2011 Metody geografického výzkumu

Cíle předmětu:

Hlavním cílem předmětu je seznámení s kvalitativní metodologií aplikovanou zejména ve výzkumu geograficky relevantních jevů. Předmět se zaměřuje na základní pravidla kvalitativního výzkumu, podává přehled vybraných metod sběru a zpracování kvalitativních prostorových dat a pomocí interaktivní výukové metody dramatické výchovy zprostředkovává posluchačům přímou zkušenost s těmito vybranými výzkumnými metodami přímo z výzkumníkovy perspektivy. Studenti si v rámci cvičení touto cestou osvojí obecné vědecko-výzkumné kompetence i zcela konkrétní techniky především sběru a zpracování kvalitativních dat.

Osnova předmětu:

I. část: Rozdíl mezi kvantitativní a kvalitativní metodologií

1. obecné rozdíly mezi kvantitativní a kvalitativní metodologií (induktivní a deduktivní přístup)
2. prvky sociální teorie – paradigma, teorie, pozorování, fakta, koncepty, proměnné, hypotézy
3. paradigmatické ukotvení kvalitativního výzkumu (hermeneutika, fenomenologie...)
4. formulace výzkumného problému, výzkumného tématu a výzkumné otázky (zakotvená teorie)

II. část: Pozorování

5. nestrukturované pozorování lokality
6. strukturované pozorování lokality
7. rytmicita místa
8. metoda mentálních map

III. část: Interview

9. tvorba výzkumných otázek
10. interview – strukturované, semistrukturované, nestrukturované, expertní, skupinové
11. kódování, transkripce a čištění dat
12. aplikace metod sběru dat přímo v terénu a reflexe jejich provedení

Metody hodnocení:

Pro úspěšné zakončení předmětu každý posluchač provede na vybrané téma vhodně zvolenou metodou sběru dat šetření s jediným komunikačním partnerem, z tohoto šetření pořídí záznam a ten následně přepíše a vyhodnotí. Pro zdárné ukončení předmětu každý student v průběhu semestru zároveň přečte tři povinné texty a z každého z nich vypracuje stručné shrnutí. Závěrečné zakončení bude kolokviální rozprava nad zpracovanými daty.

Kontakty:

RNDr. Robert Osman, Ph.D.
Geografický ústav PŘF MU
pracovna: 02008, konzultační hodiny viz osobní stránky v ISu
<http://is.muni.cz/osoba/80142?fakulta=1431;obdobi=4966>
e-mail: osman@mail.muni.cz
tel: (+420) 549 498 010, (+420) 739 434 012

RNDr. Ondřej Šerý, Ph.D.
Geografický ústav PŘF MU
pracovna: 02008, konzultační hodiny viz osobní stránky v ISu
<http://is.muni.cz/osoba/184504?fakulta=1431;obdobi=4966>
e-mail: ondrej.sery@mail.muni.cz
tel: (+420) 549 497 187, (+420) 775 970 359

Obsahové a časové rozvržení předmětu:

Datum P	Týden	Forma	Téma
23. 2.	1.	P	Úvod I. Rozdíly mezi sociálními a přírodními vědami. Hermeneutika, dvojí hermeneutika. Jazyk laických aktérů a jazyk sociálních věd.
		C	Úvod I. Požadavky na úspěšné ukončení předmětu. Struktura a harmonogram semestru, semestrální práce. Možnosti použití kvalitativní metodologie v bakalářských, případně magisterských pracích.
2. 3.	2.	P	Co to je kvalitativní metodologie? Rozdíly mezi kvalitativní a kvantitativní metodologií.
		C	Paradigma v kvalitativním výzkumu Základní filosofické ukotvení kvalitativní metodologie: hermeneutika, fenomenologie, sociální konstruktivismus.
9. 3.	3.	P	Výzkumné designy: zakotvená teorie Prvky sociální teorie: paradigma, teorie, pozorování, fakta, zákony, koncepty, proměnné, hypotézy. Úvod do zakotvené teorie.
		C	Ukázka použití zakotvené teorie Konkrétní příklad vnořující se teorie na příkladu výzkumu prostorovosti „vozičkářů“.
16. 3.	4.	P	Ukázka použití kvalitativní metodologie v geografii Konkrétní příklad aplikace semistrukturovaných rozhovorů při geografickém výzkumu.
		C	Videoukázka kvalitativního výzkumu v geografii Záznam přednášky o výzkumu kvalitativního geografického výzkumu. Diskuse nad záznamem.
23. 3.	5.	P	Interview Rozdílné podoby interview, základní vlastnosti interview, obecné zásady vedení interview, diskuse.
		C	Nestrukturované interview Zásady vedení nestrukturovaného interview, nácvik vedení nestrukturovaného interview, diskuse.

30. 3.	6.	P	Validita a reliabilita Validita a reliabilita v kvalitativním výzkumu, různé způsoby ověřování validity a reliability.
		C	Výzkumná otázka Rozdíl mezi výzkumným problémem, tématem a otázkou, formulace vlastní výzkumné otázky, diskuse.
6. 4.	7.	P	Zhuštěný popis a terénní poznámky Práce v terénu, terénní poznámky, go-along research.
		C	Semistrukturované interview Zásady vedení semistrukturovaného interview, nácvik vedení semistrukturovaného interview, diskuse.
13. 4.	8.	P	Etika kvalitativního výzkumu Vybrané etické otázky spojené s kvalitativním výzkumem.
		C	Zadání semestrální práce Ukázka celého průběhu interview, představení tematické struktury interview, přípravná fáze interview, základní představení softwaru InqScribe, zadání semestrální práce, provedení jednoho semistrukturovaného rozhovoru na vybrané téma.
20. 4.	9.	P	Pozorování Pozorování cílené, záměrné, participační, nestrukturované. Základní strategie pozorování, úskalí pozorování.
		C	Nestrukturované pozorování Zásady provádění nestrukturovaného pozorování, nácvik nestrukturovaného pozorování, diskuse.
27. 4.	11.	P	Mentální mapy Vývoj konceptu mentálních map, způsoby jejich použití, kritika konceptu mentálních map, mentální mapa Lynchovského typu.
		C	Úvod do mentálních map Kresba mentální mapy, praktické zkušenosti s vedením rozhovoru za použití mentální mapy, diskuse.
4. 5.	12.	P	Textuální analýza Metody textuální analýzy: obsahová, tematická, diskurzivní. Možnosti další práce s textem. Různé typy kódování textu, otevřené kódování, axiální kódování, selektivní kódování, diagramy, třídění záznamů a diagramů.
		C	Diskuse semestrálních prací Diskuse problémů vzniklých v průběhu pořizování a zpracovávání vlastního interview, vyjasnění případných nejasností, diskuse způsobů případných řešení.
11. 5.	13.	SAMO	Samostudium – tematická a obsahová analýza Práce ve skupinkách cca po 4 lidech. Prostor na zpracování základní tematické a obsahové analýzy všech rozhovorů příslušné skupinky.
18. 5.	14.	SAMO	Samostudium – tematická a obsahová analýza Práce ve skupinkách cca po 4 lidech. Prostor na zpracování základní tematické a obsahové analýzy všech rozhovorů příslušné skupinky.
	15.	C	Kolokvium

Povinná literatura:

V průběhu semestru je nutné postupně přečíst 3 texty v češtině a z každého sepsat krátké shrnutí a zhodnocení. To odevzdat v příslušném termínu do připravené odevzdáárny ve studijních materiálech.

- Shrnutí kapitoly z knihy *Jak se vyrábí sociologická znalost* od Miroslava Dismana je nutné odevzdat **do 8. 3. 2017 do 23:59**.
- Shrnutí kapitoly z knihy *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* od Romana Švaříčka a Kláry Šeďové je nutné odevzdat **do 29. 3. 2017 do 23:59**.
- Shrnutí kapitoly z knihy *Základy kvalitativního výzkumu* od autorské dvojice Strauss a Corbinová je nutné odevzdat **do 12. 4. 2017 do 23:59**.

Čtvrtá položka v seznamu povinné literatury pak má odlišný charakter a není z ní nutné sepsovat shrnutí (*Ako robiť kvalitativny výskum*). Jedná se o seznam grafických značek používaných při přepisech terénních poznámek/rozhovorů, které se Vám budou hodit při řešení semestrální práce.

- [1] DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum, 2000. s. 283-321.
- [2] ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. s. 83-141.
- [3] SILVERMAN, David; ŠTULRAJTER, Martin. *Ako robiť kvalitativny výskum : praktická příručka*. Bratislava: Ikar, 2005. s. 310-311.
- [4] STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. s. 42-52.

Semestrální práce:

V rámci semestru každý student provede jeden semistrukturovaný rozhovor na zadané téma, pořídí z něj záznam, ten pomocí softwaru F4 přepíše do textové podoby, okóduje jej a pomocí softwaru Atlas.ti provede základní obsahovou analýzu. V první části semestru tak bude úkolem studenta pouze získat vhodného komunikačního partnera pro rozhovor. Podrobné zadání semestrální práce proběhne na cvičení **13. 4. 2017**. Do konce dubna, konkrétně pak do **30. 4. 2017** bude nutné odevzdat pořízený záznam rozhovoru. Do **21. 5. 2017** pak výsledky obsahové analýzy.

Rozšiřující literatura:

- [1] BABBIE, Earl. The practice of social research. Belmont: Wadsworth, 2001. 465 s. ISBN 0534574742.
- [2] COPE, Meghan; ELWOOD, Sarah. Qualitative GIS: A Mixed Methods Approach. London: Sage, 2009. 192 s. ISBN 1412945666.
- [3] DELYSER, Dydia. The SAGE handbook of qualitative geography. London: SAGE, 2010. 431 s. ISBN 1412919916.
- [4] DENZIN, Norman K. Interpretive ethnography : ethnographic practices for the 21st century. Thousand Oaks : Sage Publications, 1997. 325 s. ISBN 0803972989.
- [5] DENZIN, Norman; LINCOLN, Yvonna. Collecting and interpreting qualitative materials. Thousand Oaks : SAGE Publications, 2003. 682 s. ISBN 0761926879.
- [6] DENZIN, Norman; LINCOLN, Yvonna. Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks : Sage, 2000. 1143 s. ISBN 9780761915126.
- [7] DISMAN, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 8024601397.
- [8] EMERSON, Robert M; FRETZ, Rachel I; SHAW, Linda L. Writing ethnographic fieldnotes. Chicago: University of Chicago Press, 1995. 254 s. ISBN 0226206807.
- [9] EYLES, John; SMITH, David Marshall. Qualitative methods in human geography. Totowa, N.J. : Barnes & Noble, 1988. 272 s. ISBN 0389208043.
- [10] GAVORA, Peter. Sprievodca metodológiou kvalitatívneho výskumu. Bratislava, Vydavateľstvo UK, 2011. 229 s. ISBN 9788022323178.
- [11] GEERTZ, Clifford. Interpretace kultur: vybrané eseje. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 565 s. ISBN 8085850893.
- [12] HAY, Iain. Qualitative research methods in human geography. South Melbourne, Vic. : Oxford University Press, 2005. 339 s. ISBN 019555079X.
- [13] HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 9788073674854.
- [14] LIMB, Melanie, DWYER, Blaire. Qualitative methodologies for geographers: issues and debates. A Hodder Arnold Publication, 2002. 320 s. ISBN 9780340742266.
- [15] LOFLAND, John. Analysing Social Setting: A guide to Qualitative Observation and Analysis. Wadsworth Publishing, 1994. 288 s. ISBN 9780534247805.
- [16] MATOUŠEK, R., OSMAN, R. (Eds.) Prostor(y) geografie. Praha: Karolinum, 2014. 309 s. ISBN 9788024627335.
- [17] MORSE, Janice. Critical Issues in Qualitative Research Methods. Sage, 1993. 401 s. ISBN 9780803950436.
- [18] PUNCH, Keith; HENDL, Jan. Základy kvantitativního šetření. Praha: Portál, 2008. 150 s. ISBN 9788073673819.
- [19] PUNCH, Keith; HENDL, Jan. Úspěšný návrh výzkumu. Praha: Portál, 2008. 230 s. ISBN 9788073674687.

- [20] RAGIN, Charles. Constructing social research : the unity and diversity of method. Thousand Oaks : Pine Forge Press, 1994. 194 s. ISBN 0803990219.
- [21] SEIDMAN, Irving. Interviewing as qualitative research : a guide for researchers in education and the social sciences. 3. ed. New York: Teachers College, Columbia University, 2006. 162 s. ISBN 0807746665.
- [22] SILVERMAN, David; ŠTULRAJTER, Martin. Ako robiť kvalitatívny výskum : praktická príručka. Bratislava: Ikar, 2005. 327 s. ISBN 8055109044.
- [23] STRAUSS, Anselm; CORBINOVÁ, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert, 1999. 201 s. ISBN 80-85834-60-x.
- [24] WINCH, Peter; SUCHOMEL, Tomáš. Idea sociální vědy a její vztah k filosofii. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. 134 s. ISBN 8073250357.